



Ενότητα 6^η:

Αρχή της αναλογικότητας

Λίνα Παπαδοπούλου

Επ. Καθηγήτρια Συνταγματικού Δικαίου



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

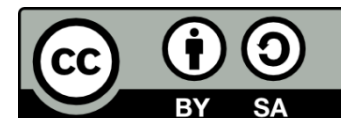


ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ



Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.



Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.



Περιεχόμενα ενότητας

- Η αρχή της αναλογικότητας ως θεμελιώδης συνταγματική αρχή
- Τα ειδικότερα στάδια του ελέγχου που διενεργείται με βάση την αρχή της αναλογικότητας
- Ο χαρακτήρας της ως διαδικαστικής ή ουσιαστικής αρχής
- Αποδέκτες της αρχής της αναλογικότητας



Σκοποί ενότητας

- Να αποσαφηνιστεί η έννοια και η νομική φύση της αρχής της αναλογικότητας στην ελληνική έννομη τάξη
- Να γίνει αντιληπτή η λειτουργία της ως κλασικού «περιορισμού των περιορισμών» των ατομικών δικαιωμάτων και ως εργαλείου του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων



Θεμελίωση της αρχής

Δικαιοκρατική θεμελίωση της αρχής της αναλογικότητας

Η αναλογικότητα απορρέει από την αρχή του Κράτους Δικαίου, ανεξαρτήτως της ρητής συμπερίληψής της στο συνταγματικό κείμενο



Θεμελίωση της αρχής

Συνταγματική θεμελίωση της αρχής της αναλογικότητας

Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, «οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά [του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου] πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από τον νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού **και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας**» (αρ. 25 παρ. εδ. δ' Σ.)



Νομική φύση της αρχής

Η αρχή της αναλογικότητας:

- Είναι συνταγματικής ισχύος
- Διαθέτει διπλή όψη (ουσιαστική και διαδικαστική)
- Δεσμεύει όλα τα κρατικά όργανα
- Εκτείνεται και στις ιδιωτικές σχέσεις



Λειτουργία της αρχής

Η αρχή της αναλογικότητας:

- Λειτουργεί ως «περιορισμός των περιορισμών» των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων
- Κατατείνει στην εκλογίκευση των επαχθών παρεμβάσεων της κρατικής εξουσίας στα δικαιώματα
- Χρησιμεύει ως εργαλείο/κριτήριο του δικαστικού ελέγχου συνταγματικότητας των νόμων



Στάδια ελέγχου της αρχής

Εν όψει της συσχέτισης μέσου προς σκοπό, ελέγχονται:

- Η *προσφορότητα/καταλληλότητα* του επιλεγέντος μέσου σε σχέση με τον εξυπηρετούμενο σκοπό δημοσίου συμφέροντος
- Η *αναγκαιότητά* του, υπό την έννοια της επιλογής του λιγότερο επαχθούς μέσου (ως προς τη διάρκεια και την ένταση) μεταξύ περισσοτέρων εξίσου αποτελεσματικών
- Η *stricto sensu αναλογικότητα*, στο πλαίσιο μιας στάθμισης κόστους-οφέλους



Ο έλεγχος του σκοπού

Σκοπός δημοσίου συμφέροντος και αρχή της αναλογικότητας

- Η αξιολόγηση του σκοπού συνιστά αυτοτελή κρίση ή στάδιο ελέγχου της αναλογικότητας, στο πλαίσιο της επαλήθευσης της προσφορότητας/καταλληλότητας του μέτρου;
- Διάκριση μεταξύ επιτρεπτού ελέγχου της συνδρομής του σκοπού (αν συντρέχει ο σκοπός δημοσίου συμφέροντος και αν είναι άξιος συνταγματικής προστασίας) και ανεπίτρεπτου ελέγχου σκοπιμότητας



Αναλογικότητα και έλεγχος συνταγματικότητας

Η αναλογικότητα ως κριτήριο του ελέγχου συνταγματικότητας

- Εργαλείο στάθμισης μεταξύ ισόκυρων αγαθών (όπως είναι τα συνταγματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα)
- Η έκβαση της στάθμισης δεν είναι εκ των προτέρων δεδομένη, αλλά λαμβάνει χώρα ad hoc
- In concreto έλεγχος, εν όψει των συγκεκριμένων εξατομικευμένων περιστάσεων που συνέχονται με την επίδικη περίπτωση



Έκταση εφαρμογής της αρχής

Η αρχή της αναλογικότητας δεσμεύει:

- Τις τρεις κρατικές λειτουργίες
 - Νομοθετική
 - Εκτελεστική
 - Δικαστική
- Τους ιδιώτες



Η υιοθέτηση της αρχής από τα δικαστήρια

ΑΠ ΟΛ. 5/2013: «Σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ. 1 του ισχύοντος Συντάγματος, μετά την αναθεώρηση αυτού με το από 6/17 Απριλίου 2001 Ψήφισμα της Ζ΄ Αναθεωρητικής Βουλής, τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους τελούν υπό την προστασία του Κράτους. **Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιση και αποτελεσματική άσκηση της.** Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα αυτά πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας. Από τη διάταξη αυτή προκύπτει ότι **αποδέκτης της επιταγής για σεβασμό της αρχής της αναλογικότητας είναι ο κοινός νομοθέτης που θεσπίζει περιορισμό ατομικών δικαιωμάτων με νόμο, σύμφωνα με την υπέρ αυτού συνταγματική επιφύλαξη, σε αντιδιαστολή με τον δικαστή, ο οποίος απλώς οφείλει να ελέγχει αν η αρχή αυτή έχει τηρηθεί και, σε αποφαιτική περίπτωση, να αρνείται την εφαρμογή του νόμου ως αντισυνταγματικού...**



(συνέχεια)

...Η εν λόγω αρχή, η οποία **κατατείνει στην εκλογίκευση των επαχθών παρεμβάσεων της κρατικής εξουσίας στα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα** του ανθρώπου και του πολίτη, παραβιάζεται όταν η συγκεκριμένη κρατική παρέμβαση **δεν είναι, α) πρόσφορη για την επίτευξη του σκοπού που επιδιώκεται με αυτήν, β) αναγκαία για την επίτευξη του εν λόγω σκοπού, με την έννοια ότι το αυτό αποτέλεσμα δεν μπορεί να επιτευχθεί με ένα ανώδυνο ή ηπιότερο μέσο και γ) αναλογική εν στενή έννοια, δηλαδή να τελεί σε εσωτερική αλληλουχία προς τον επιδιωκόμενο σκοπό, ώστε η αναμενόμενη ωφέλεια να μην είναι ποιοτικά και ποσοτικά κατώτερη από τη βλάβη που προκαλείται...** Με βάση τα εν λόγω κριτήρια της αρχής της αναλογικότητας αξιολογείται η παρεχόμενη από το άρθρο 26 παρ. 1 του Συντάγματος εξουσία του νομοθέτη να θέτει κατά τη ρύθμιση των βιοτικών σχέσεων και τον καθορισμό των κυρώσεων και υποχρεώσεων που απορρέουν από τη συμπεριφορά των πολιτών, ελάχιστα ή ανώτατα όρια, κατ' αφηρημένη αξιολόγηση, εντός των οποίων ο δικαστής προβαίνει στην εξειδίκευση του κανόνα δικαίου, ενόψει της συγκεκριμένης περιπτώσεως»



Βιβλιογραφία

- Βουτσάκης, Β., «Η αρχή της αναλογικότητας: Από την ερμηνεία στη διάπλαση του δικαίου» σε: *Όψεις του Κράτους Δικαίου. Ιστορικές αναδρομές στην ελληνική θεωρία και σύγχρονες αναζητήσεις*, Σάκκουλα, 1990, σ. 207
- Κοντόγιωργα-Θεοχαροπούλου, Δ., *Η αρχή της αναλογικότητας στο δημόσιο δίκαιο*, Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 1989
- Κουτούπα-Ρεγκάκου, Ευ., *Αόριστες και τεχνικές έννοιες στο Δημόσιο Δίκαιο*, Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 1997
- Ορφανουδάκης, Σ. / Κόκοτα, Β., «Η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας στην ελληνική και την κοινοτική έννομη τάξη: συγκλίσεις και αποκλίσεις», *ΕΕΕυρΔ* 2007, σ. 691



(συνέχεια)

- Ορφανουδάκης, Σ., *Η αρχή της αναλογικότητας στην ελληνική έννομη τάξη. Από τη νομολογιακή εφαρμογή της στη συνταγματική της καθιέρωση*, Μελέτες Συνταγματικού Δικαίου και Πολιτειολογίας 11, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα, 2003
- Πρεβεδούρου, Ευ., «Η αρχή της αναλογικότητας στη νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων», ΕΕΕυρΔ 1997, σ. 1 επ. και σ. 247 επ.
- Χιώλος, Κ., «Η Συνταγματική Αρχή της Αναλογικότητας», ΕΔΔΔΔ 2012, σ. 913
- Χρυσόγονος, Κ., *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2006, σ. 90 επ.



(συνέχεια)

- Περιοδικό Δικαιώματα του Ανθρώπου
ΔτΑ (Τεύχος εκτός Σειράς) 2005 και 2006
με αφιέρωμα στην αρχή της αναλογικότητας



Νομολογία

- ΑΠ ΟΛ. 5/2013
- ΣΤΕ ΟΛ. 413/1993
- ΣΤΕ ΟΛ. 3177/2007
- ΣΤΕ 3762/2012
- ΣΤΕ 1384/2012
- ΣΤΕ ΟΛ. 1621/2012





Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Βασιλική Κόκοτα
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2013-14



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

